

UiO : CEMO – Centre for Educational Measurement
Det utdanningsvitenskapelige fakultet

Sigrid Blömeke

Kunnskap og problemstillinger ved eksamen i Norge: Eksamensgruppas rapport

Seminar om eksamen og prøver i nordisk skole

Oslo, 27.02.2019

Innhold

- Eksamengruppas mandat
- Eksamensgruppas rapport
- Funn, problemstillinger og vegen videre
 - Eksamens formål og organisasjon
 - Eksamens kvalitet
 - Frampek mot fagfornyelsen

Eksamengruppas mandat: Bakgrunn

- Fagfornyelsen: dybdelæring og utvidet kompetanse (LK06 => LK20)
 - Kompetanse er å *tilegne seg* og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i *kjente og ukjente* sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer *forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning*.

Eksamengruppas mandat: Bakgrunn

- Fagfornyelsen: dybdelæring og utvidet kompetanse (LK06 => LK20)
 - Kompetanse er å *tilegne seg* og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i *kjente og ukjente* sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer *forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning*.
- Digital teknologi påvirker de fleste samfunnsarenaer, bruk av digitale læremidler øker, skolens innhold endrer seg, kan utnyttes for administrative rutiner

Eksamengruppas mandat: Bakgrunn

- Fagfornyelsen: dybdelæring og utvidet kompetanse (LK06 => LK20)
 - Kompetanse er å *tilegne seg* og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i *kjente og ukjente* sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer *forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning*.
- Digital teknologi påvirker de fleste samfunnsarenaer, bruk av digitale læremidler øker, skolens innhold endrer seg, kan utnyttes for administrative rutiner
- Eksamenssystem relativt stabilt over de siste tiårene, ingen tidligere gjennomgang, kunnskapsgrunnlaget begrenset og lite systematisk

Eksamensgruppas mandat

- Mandatet gitt av KD (17/-346, 26.6.2018), opprettelse av eksamensgruppa i september 2018, siden månedlige møter
- Oppdrag: utrede «et helhetlig eksamensordningssystem», fokus på betydning av fagfornyelsen og digital teknologi, foreslå mulige endringer som kan implementeres på tvers av fag, inkl. «nye eksamensformer» eller «utprøvinger» (ikke tellende)

Det fagspesifikke blir håndtert av læreplangruppene, eksamensgruppa skal vurdere innspill fra læreplangruppene/ gi tilbakemelding om mulige endringer

viktig å få til en toveis
læringsprosess

Eksamensgruppas mandat: medlemmer

Sigrid Blömeke (leder), Universitetet i Oslo

Sissel Skillinghaug, Utdanningsdirektoratet

Marte Blikstad-Balas, Universitetet i Oslo

Per-Odd Eggen, NTNU

Henning Fjørtoft, NTNU

Siv Therese Måseidvåg Gamlem, Høgskulen i Volda

Tine Prøitz, Universitetet i Sørøst-Norge

Sverre Tveit, Universitetet i Agder

Rita Helgesen, Norsk Lektorlag

Stig Johannessen, Skolelederforbundet

Martin Minken, Utdanningsforbundet

Agathe Waage, Elevorganisasjonen

Mette Johnsen Walker, Skolenes landsforbund

Sekretariat: Cathrine Hjulstad, Hilde Hultin, Trude Saltvedt,
Øyvind Pedersen og Per Kristian Larsen-Evjen (leder)

Referansegruppens medlemmer

Siri Halsan, Marianne Lindheim,
Kommunenes Sentralforbund
Pål Georg Rødsten, Oslo kommune

Kjetil Stavø Høvig, Fylkesmannen i
Vestland; Ragnhild Sperstad Lyng,
Fylkesmannen i Trøndelag

Kajsa Kemi Gjerpe, Senter for samiske
studier (UiT); Karen-Inga Eira, Samisk
høgskole (Kautokeino)

Eksamensgruppas mandat: leveranser og rammer

- 1) Oppsummering av kunnskapsgrunnlaget (publisert i dag)
- 2) Tilbakemelding til læreplangruppene i Fagfornyelsen
samt råd om fagenes eksamensordninger (til møtet 27.03.2019)
- 3) Forslag til endringer i eksamensordningen grunnet
fagfornyelsen og den teknologiske utviklingen (for beslutning 15. mai 2019)
- 4) Videre retning for arbeid med sluttvurdering (januar 2020)

Eksamensgruppas mandat: leveranser og rammer

- 1) Oppsummering av kunnskapsgrunnlaget (publisert i dag)
- 2) Tilbakemelding til læreplangruppene i Fagfornyelsen samt råd om fagenes eksamensordninger (til møtet 27.03.2019)
- 3) Forslag til endringer i eksamensordningen grunnet fagfornyelsen og den teknologiske utviklingen (for beslutning 15. mai 2019)
- 4) Videre retning for arbeid med sluttvurdering (januar 2020)
- Rammer
 - Standpunkt- og eksamenskarakterer skal bestå med omtrent samme omfang og fordeling, bruke omtrent samme ressurser og være individuell og faglig
 - Eksamen skal fungere som kvalitetssikring for den enkelte elev samt skoleeier og brukes som kilde til kompetanseutvikling for lærere

Eksamensgruppas rapport: Struktur og kilder

- Rapportens struktur
 - Teoretisk-deskriptiv: eksamens formål og organisasjon (del 1)
 - Empirisk-analytisk: eksamens kvalitet; validitet, reliabilitet, rettferdighet (del 2)
 - Frampek mot fagfornyelsen: prøving av kompleks kompetanse, teknologiens betydning for eksamen, lærerutdanningene og vurderingskompetanse (del 3)
- Kilder til kunnskapsgrunnlaget
 - Fokus på nasjonalt kunnskap (inkl. brukerinnsikt og tekniske rapporter)
 - Forskning på eksamener i høyere utdanning dersom til nytte
 - Internasjonal forskning dersom direkte relevant

Eksamensgruppas rapport: Hovedkonklusjon

- Lite forskning – i kontrast til betydning, oppmerksomhet i media
- Spørreundersøkelser – ikke prosesser, effekter, konsekvenser
- Vanskelig for eksamensgruppa å svare utfyllende

Eksamensgruppas rapport: Hovedkonklusjon

- Lite forskning – i kontrast til betydning, oppmerksomhet i media
- Spørreundersøkelser – ikke prosesser, effekter, konsekvenser
- Vanskelig for eksamensgruppa å svare utfyllende
- Kunnskapsbehov om tre sentrale temaer:
 - Eksamens kvalitet (validitet per fag, for ulike elevkull; reliabilitet ved ulike prøveformer; årsaker for systematiske avvik i karakterene)
 - Elevens oppfattelse av eksamen (mestring av oppgaver, eksamensformer; årsaker til engstelse, forutsetninger til å takle stress)
 - Prøveutvikling og sensurering av kompleks kompetanse

Funn, problemstillinger, vegen videre: Eksamens formål

- Forskrift til opplæringsloven: «*dokumentasjon*», «*rangering*» og «*rapportering*» = eksamen og standpunkt skal gi uttrykk for elevens kompetanse, karakterene er grunnlag for inntak til VGS (UH regelverket: høyere utdanning), skal brukes til tilstandsvurdering

Funn, problemstillinger, vegen videre: Eksamens formål

- Forskrift til opplæringsloven: «*dokumentasjon*», «*rangering*» og «*rapportering*» = eksamen og standpunkt skal gi uttrykk for elevens kompetanse, karakterene er grunnlag for inntak til VGS (UH regelverket: høyere utdanning), skal brukes til tilstandsvurdering
- Problemstillinger: 1) formål og prioriteringer til dels utydelige, 2) legitimiteten står og faller på forutsetninger, 3) implisitte roller (profesjonsutvikling, styring av læreplanprosesser, motivasjon)
- Vegene videre: Validitetskrav => identifisere formål og roller, eksamensgruppa vil utrede mulige presiseringer

Funn, problemstillinger, vegen videre: Eksamens formål

- Eksamen bare en del av sluttvurderingen
- Problemstillinger: 1) ikke fullt planlagt som et helhetlig system, forholdet mellom eksamen og standpunkt uklart, 2) kan eller bør eksamen prøve bredden i fagfornyelsens kompetansebegrep?
- Vegene videre:
 - etterspør helhetlig, koordinert tilnærming til sluttvurderingen
 - utrede mulige presiseringer av forholdet mellom eksamen og standpunkt
 - utgangspunkt i Fagfornyelsens kompetansebegrep

Funn, problemstillinger, vegen videre: Organisasjon (3)

Funn, problemstillinger, vegen videre: Organisasjon (3)

- Problemstilling 1: Trekkordningen fører til stor variasjon, elever synes det urettferdig, ikke i tråd med helhetlig system
- Veggen videre: drøfte trekkordningen (rettferdighet, forutsigbarhet)

Funn, problemstillinger, vegen videre: Organisasjon (3)

- Problemstilling 1: Trekkordningen fører til stor variasjon, elever synes det urettferdig, ikke i tråd med helhetlig system
- Veggen videre: drøfte trekkordningen (rettferdighet, forutsigbarhet)
- Problemstilling 2: Antall forbedringsprøver setter spørsmåltegn ved formålet av privatistordningen, administrativt utfordrende
- Veggen videre: drøfte om det må tas flere tiltak

Funn, problemstillinger, vegen videre: Organisasjon (3)

- Problemstilling 1: Trekkordningen fører til stor variasjon, elever synes det urettferdig, ikke i tråd med helhetlig system
- Veggen videre: drøfte trekkordningen (rettferdighet, forutsigbarhet)
- Problemstilling 2: Antall forbedringsprøver setter spørsmåltegn ved formålet av privatistordningen, administrativt utfordrende
- Veggen videre: drøfte om det må tas flere tiltak
- Problemstilling 3: Variasjon i eksamensformer per fag begrenset, alltid like formålstjenlig?
- Veggen videre: drøfte eksamensformene, knyttes opp mot kompetanse i hverdags-/yrkeslivet, videre/høyere utdanning (uten å miste lenken til fagets tradisjon)?

Funn, problemstillinger, vegen videre: Eksamens kvalitet

- Rutiner for å monitorere kvalitet, særlig sentralt gitt eksamen
- Problemstillinger (6):
 - Ikke planlagt på en helhetlig måte, ikke alt dokumentert og tilgjengelig
 - Lokalt gitt eksamen?
 - Lite kunnskap om validitet og reliabilitet (forskjellige fag, eksamensformer)
 - Kva er årsaken til systematiske? Mulig å motvirke?
 - I liten grad krav til kvaliteten på standpunkt vurderinger
 - Tids-/ressurskrevende å sikre både høy validitet, reliabilitet og rettferdighet, konsekvensvaliditet relatert til større sammenhenger, vanskelige å kontrollere

Funn, problemstillinger, vegen videre: Eksamens kvalitet

- Vegene videre (3 eksempler):
 - Drøfte hvordan eksamens kvalitetssikring kan videreutvikles (rammeverk)
 - Mulige grep for bedre tolkningsfelleskap:
 - kjennetegn på måloppnåelse på alle karakterer
 - eksplisitte forventninger f.eks. gjennom eksempelsvar, vurderingskriterier og vekting
 - Drøfte større spørsmål:
 - Hvordan kan forskjellene i karaktersetting mellom skoler, fag, kjønn osv. forstås?
 - Er det behov for å justere vitnemålet (fagenes betydning, forholdet eksamen og standpunkt eller skriftlig/muntlig)? Kan eller bør nivået på ulike fag avstemmes mot hverandre?

Funn, problemstillinger, vegen videre: Elevenes rolle

- Problemstillinger:
 - i eksamenskontekst begrenset til muntlig eksamen
 - foretrekker vurderingsformater som reduserer stress og nervøsitet, ingen ideell vurderingsform (varierer med kjønn, prestasjonsnivå etc.)
- Vegene videre:
 - Drøfte om elevenes rolle kan styrkes
 - Hvordan blir det mulig at ulike elevgrupper kan prestere på den beste måten?
 - Drøfte utfyllende tilbakemelding (ressurskrevende, nytteverdien?)

Funn, problemstillinger, vegen videre: Fagfornyelsen

Utgangspunkt:

- Eksamener skal prøve kompleks kompetanse
- Erfaring fra medisin viser det er mulig, oppgaver av ulik type og kontekst, situasjoner der det er bruk for kompetansen senere i livet
- Viktig å styrke mangfoldigheten i prøveformer, tilby valgmuligheter, kompensere for at eksamen har preg av stikkprøve (mappevurdering?)

Funn, problemstillinger, vegen videre: Fagfornyelsen

- Problemstillinger:
 - Utviklingen av kompetanseorienterte eksamener krevende, komplekse evner og kunnskap er mindre presist definert
 - Nesten umulig å prøve kompleks kompetanse med en enkel eksamen(sform)
 - Vanskelig balansegang å prøve at elever kan overføre noe til nye sammenhenger og være tydelige på hva som er gjenstand for sluttvurdering
 - Mappevurderingen innebærer utfordringer knyttet til sensurering og kontroll
 - Lite forskning om fordeler, ulemper og merverdi av kompetanseorienterte eksamener, inkl. kvalitet, styringsvirkning og utilsiktede effekter

Funn, problemstillinger, vegen videre: Fagfornyelsen

- Problemstillinger:
 - Utviklingen av kompetanseorienterte eksamener krevende, komplekse evner og kunnskap er mindre presist definert
 - Nesten umulig å prøve kompleks kompetanse med en enkel eksamen(sform)
 - Vanskelig balansegang å prøve at elever kan overføre noe til nye sammenhenger og være tydelige på hva som er gjenstand for sluttvurdering
 - Mappevurderingen innebærer utfordringer knyttet til sensurering og kontroll
 - Lite forskning om fordeler, ulemper og merverdi av kompetanseorienterte eksamener, inkl. kvalitet, styringsvirkning og utilsiktede effekter
- Veggen videre: diskutere muligheter til å prøve kompetansebegrepet og kva som må til at det måles med høy kvalitet

Funn, problemstillinger, vegen videre: Digital teknologi

- Områder: 1) eksamensadministrasjon, 2) bruk av hjelpemidler, 3) eksamensformat, 4) eksamensinnhold, 5) sensurering
- Muligheter:
 - 1) økt effektivitet, informasjonssikkerhet, personvern
 - 2) lese-/skrivestøtte, programvare, åpent internett
 - 3) nye formater (lydfiler, video, multimodale tekster), bredere prøve
 - 4) programmering, digitale tekstformer, kildekritisk kompetanse
 - 5) automatisk skåring, støtte til sensur, mindre tid

Funn, problemstillinger, vegen videre: Digital teknologi

- Problemstillinger:
 - Mange forutsetninger, spesielt knyttet til elevers og læreres digitale kompetanse samt kostnader
 - Merverdi ikke fullt utredet, muligens nye ulemper
 - Nye krav må balanseres med faglige tradisjoner, grunnleggende kunnskaper og ferdigheter som skal prøves i det enkelte faget
 - Sensorer vil ha økt behov for et tolkningsfellesskap

Funn, problemstillinger, vegen videre: Digital teknologi

- Problemstillinger:
 - Mange forutsetninger, spesielt knyttet til elevers og læreres digitale kompetanse samt kostnader
 - Merverdi ikke fullt utredet, muligens nye ulemper
 - Nye krav må balanseres med faglige tradisjoner, grunnleggende kunnskaper og ferdigheter som skal prøves i det enkelte faget
 - Sensorer vil ha økt behov for et tolkningsfellesskap
- Veggen videre: vurdere betydningen av ny teknologi for eksamen

Funn, problemstillinger, vegen videre: Lærerutdanningen

- Utgangspunkt: viktig rolle med å bygge opp høy vurderingskompetanse
- Problemstillinger:
 - Summativ vurdering underordnet i rammeplaner og retningslinjer
 - Begrenset systematisk informasjon om hvordan kravene ivaretas
 - Få norskspråklige lærebøker på summativ vurdering
 - Ingen store EVU programmer
- Vegene videre: dialog med lærerutdanningene for å styrke summativ vurderingskompetanse (samspill mellom grunnutdanning og EVU)

Oppsummering: Eksamen i Norge

- Eksamenssystemet utviklet seg over tid, mangler systematisk tenkning
- Store forskningshull, særlig gitt betydningen for elevene
- Fagfornyelsens krav øker utfordringene
- Teknologi tilbyr muligheter, innebærer utfordringer (inkl. kostnader)

Oppsummering: Eksamen i Norge

- Eksamenssystemet utviklet seg over tid, mangler systematisk tenkning
- Store forskningshull, særlig gitt betydningen for elevene
- Fagfornyelsens krav øker utfordringene
- Teknologi tilbyr muligheter, innebærer utfordringer (inkl. kostnader)
- Eksamen har høy aksept i samfunnet, må ikke settes på spill
 - Justeringer: f.eks. sensorvurderingsrutiner, trekkordningen
 - Utviklingsarbeid: f.eks. rammeverk for sluttvurdering og kvalitetssikring
 - Utprøvinger: f.eks. nye eksamensformer, bruk av teknologi
 - Forskning: f.eks. samsvar mellom læreplaner og eksamen, årsaker til systematiske karakterforskjeller, elevenes oppfattelse av oppgaver

UiO : **CEMO – Centre for Educational Measurement**

Det utdanningsvitenskapelige fakultet

<https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/Kunnskapsgrunnlag-for-evaluering-av-eksamensordningen/>

Seminar om eksamen og prøver i nordisk skole

Oslo, 27.02.2019